Edit with WPS Office

" व्यंकटेश माडगुळकरांच्या माणदेशी माणस कथासंग्रहातील प्रादेशिकतेचा चिकित्सात्मक अभ्यास "

अभ्यासक

रुपाली दिलीप पाटील

पदव्युत्तर मराठी

वर्ग क्रमांक – EPA 01

SEAT NO. 1565024

मार्गदर्शक

डॉ. नीळकंठ शेरे सर

मराठी विभाग प्रमुख

अभ्यासकेंद्र

जनता शिक्षण मंडळाचे श्रीमती इंदिराबाई कुलकर्णी आर्ट्स, जे.बी सावंत सायन्स व सौ. जानकीबाई धोंडो कॉमर्स महाविद्यालय, अलिबाग.

२०२० – २०२१

प्रतिज्ञापत्र

मुंबई विद्यापीठाच्या पदव्युत्तर (मराठी) परीक्षेसाठी सादर केलेला " व्यंकटेश माडगुळकरांच्या माणदेशी माणस कथासंग्रहातील प्रादेशिकतेचा चिकित्सात्मक अभ्यास " या विषयावरील लघुप्रबंध मी स्वतः लिहिलेला असून तो पूर्णपणे स्वतंत्र आहे. हा लघुप्रबंध अथवा त्याचा कोणताही भाग मी कोणत्याही परीक्षेसाठी सदर केलेला नाही .

अभ्यासक

(रुपाली दिलीप पाटील)

स्थळ – अलिबाग

दिनांक – १०/०६/२०२१

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, कु रुपाली दिलीप पाटील हिने "व्यंकटेश माडगुळकरांच्या माणदेशी माणस कथासंग्रहातील प्रादेशिकतेचा चिकित्सात्मक अभ्यास " या विषयावरील लघुप्रबंधाचे संशोधनकार्य माझ्या मार्गदर्शनाखाली पूर्ण केले आहे. हा लघुप्रबंध स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून यापूर्वी कोणत्याही विद्यापीठात, अन्य परीक्षेसाठी सादर केलेला नाही .

सदरचा लघुप्रबंध मुंबई विद्यापीठाच्या पदव्युत्तर मराठी साठी सादर करण्यास माझी अनुमती आहे .

स्थळ – अलिबाग

दिनांक – १०/०६/२०२१

संशोधक मार्गदर्शक

(डॉ. निळकंठ शेरे)

J. S. M. ALIBAG COLLEGE

PRINCIPAL

Dr. Anil K. Patil

Principal

J. S. M.'s ... Arts, J. B. Sawant Science and Sau. ... Kunte Commerce College, Alibag-402 201, Dist. Raigad

अनुक्रमणिका

पृष्ठ क्रमांक	प्रकरणाचे नांव
१	प्रास्ताविक
१ ते १२	'माणदेशी माणसं' कथासंग्रहातील 'माणदेशी माणसांची विविधता'
१३ ते १८	'माणदेशी माणसं' कथासंग्रहातील 'माणदेशी कौटुंबिक जीवन'
१९ ते २०	'माणदेशी माणसं' कथासंग्रहातील 'माणदेशी समाजजीवन'
२१ ते २२	'माणदेशी माणसं' कथासंग्रहातील 'माणदेशी भाषाशैली'
२३ ते २४	'माणदेशी माणसं' कथासंग्रहातील 'माणदेशी निसर्गचित्रण'
२५ ते २६	'माणदेशी माणसं' कथासंग्रहातील 'माणदेशी परिसर'
२७ ते २८	निष्कर्ष
२९ ते ३१	उपसंहार

प्रास्ताविक :→

महाराष्ट्रात वेगवेगळ्या प्रदेशाप्रमाणे माणदेशाला भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक व नैसर्गिक वेगळेपण लाभलेले आहे. या वेगळेपणाचा येथील लोकजीवनावर परिणाम झालेला आहे. साहित्य हे समाजजीवनात घडत असल्यामुळे त्याचा परिणाम साहित्यात दिसून येतो. म्हणूनच साहित्याला समाजाचा आरसा म्हटले जाते.

व्यंकटेश माडगूळकरांचे बालपण माणदेशात गेले आहे. त्यामुळे यांच्या साहित्यात आलेला परिसर 'माणदेश' चा आहे. व्यंकटेश माडगूळकरांच्या 'माणदेशी माणसे' या कथासंग्रहात माणदेशी प्रदेशाचे साहित्य कशाप्रकारे प्रतिबिंबीत झालेले आहे याचा शोध घेण्याचा प्रयत्न प्रस्तुत प्रकरणामध्ये केलेला आहे.

माणदेशातील माणसांचे वेगळेपण, कुटुंब, समाजजीवन, निसर्ग - परिसर या विशेष मुद्यांच्या आधारे माणदेशी प्रदेशाचा शोध सखोलपणे या प्रकरणात घेतलेला आहे. यावरुन माणदेश हा निश्चितच वेगळा आहे. हे ध्यानात येईल. तेथील प्रदेशाची काही वैशिष्टये दिसून येतात. ती इतर प्रादेशिक प्रदेशांपेक्षा वेगळेपण घेऊन येतात. माणदेशातील सर्वच घटकांना वेगळेपणा लाभलेले आहे आणि ते इतर प्रदेशापेक्षा उठावदार दिसते. हे लक्षात येण्यास मदत होईल 'माणदेश' प्रदेशाचा शोध 'माणदेशी माणसे' या कथासंग्रहाच्या आधारे घेण्याचा प्रयत्न या प्रकरणात केलेला आहे

FOR EDUCATIONAL USE

'माणदेशी माणसे' कथासंग्रहातील
'माणदेशी माणसांची विविधता'

ग्रामीण साहित्याच्या संदर्भात लेखकाच्या अनुभवाचा जो प्रदेश असतो, जे क्षेत्र असते त्याला महत्व असते. त्या परिसराने त्याच्या जीवनाला अर्थ प्राप्त करून दिलेला असतो. 'काळी माती आणि पांढरी माती असताना ती नुसती माती उरलेली नसते तर त्या मातीशी तेथील माणसांचा ऋणानुबंध जोडलेला असतो. त्यामुळेच ग्रामीण माणसाच्या जडणघडणीत येथील मातीचा फार मोठा वाटा असतो. ग्रामीण माणूस हा रूढीप्रिय असल्याने त्या त्या ठिकाणच्या विविध रीतीरिवाजाशी आणि परंपरागत आचार-विचारांशी तो जोडलेला असतो.

व्यंकटेश माडगूळकरांच्या कथेत चित्रित झालेल्या माणसांची वैशिष्ट्ये माणदेशी माणसांची सविस्तर विचार कथानुक्रमाने केले आहे.

धर्मा रामोशी :-

'धर्मा रामोशी' हे व्यक्तिचित्रण या कथेत आलेले आहे. हे अस्सल माणदेशी व्यक्तिचित्रण आहे. गरीबी आणि भूक या दोन गोष्टींच्या बरोबरच संघर्ष करताना त्याचे आयुष्य चाललेले आहे. दारिद्र्य माणदेशाच्या पाचवीला पुजले आहे. पण धर्मा मात्र गरीबीत सुद्धा

FOR EDUCATIONAL USE

प्रामाणिकपणे आपले काम करतो. दारिद्र्याने कंटाळलेला असला तरीसुद्धा तो चोरी, फसवाफसवी करत नाही. जेव्हा दुष्काळ पडतो तेव्हा मात्र जीवन जगणे धर्माला कठीण होऊन जाते. शेळ्या मेंढ्याप्रमाणे पाल्यावर धर्माला जगायला लागते. "धर्मा पालेभाजी उकडून खाऊन दुपारची वेळ भागवतो." अशा परिस्थितीत नवऱ्याने टाकलेली मुलगी सजा सांभाळावी लागत असलेली, तिला नेसायला धडूते नाही, पण धर्मा घेऊ शकत नाहीच. पण तो कुणाकडे मागतही नाही.

असे दारिद्री धर्माला जगावे लागते. पोटाची भूक भागविण्यासाठी गावातील बरीच पोरं गावं सोडून गेली. मुलीला नेसायला धडूते नाहित म्हणून घरातून बाहेर निघत नाही. त्यामध्ये सुद्धा धर्माचे खरे दारिद्र्य दिसते. मालकिणीने धर्मासाठी दिलेले जुने धोतर अंगाला गुंडाळते तेव्हा ती अधिक स्पष्ट होते. मालकिणीचे पडलेले सोन्याचे फूल तो प्रामाणिकपणे रात्रीचे शोधून परत करतो हा त्याच्या प्रामाणिकपणा आहे. कथा म्हणून धर्माची गोष्ट जीवाला चटका लावून जाते.

झेल्या :-

माडगूळकरांच्या कथेतील माणसे शोषिक आहेत तशीच ती निष्पाप आहेत. त्यांच्या विशिष्ट लकबी आहेत. असे एक व्यक्ति चित्र

'मुंबई विद्यापीठा'तर्फे मराठी (प्रमुख) विषयाच्या पदव्युत्तर शिक्षणाकरिता, शैक्षिणक वर्ष २०२०-२१साठी निर्धारीत अभ्यासक्रमानुसार, अभ्यासपत्रिका क्रमांक – १६ : प्रकल्प लेखन (लघुप्रबिंधका) करिता सादर करण्यात आलेला शोधप्रकल्प:

'व्यंकटेश माडगूळकरांच्या 'बनगरवाडी' कादंबरीतील प्रादेशिकता-एक चिकित्सक अभ्यास'

-: परीक्षार्थी:-

कु.गोंधळी राधिका रविंद्र रविता

-: मार्गदर्शक :-

प्रा.डॉ.नीळकंठ निवृत्तानाथ शेरे

-: अभ्यासकेंद्र :-

जनता शिक्षण मंडळाचे

श्रीमती इंदिराबाई जी. कुलकर्णी-कला, जे.बी.सावंत-विज्ञान व सौ.जानकबाई धोंडो कुंटे-वाणिज्य महाविद्यालय-अलिबाग, रायगड

जून – २०२१.

प्रमाणपत्र

'मुंबई विद्यापीठ'ने पदव्युत्तर भाग-०२ मराठी (प्रमुख) विषयाकरिता, शैक्षिणक वर्ष २०२०-२१साठी निर्धारीत केलेल्या अभ्यासक्रमानुसार, अभ्यासपत्रिका क्रमांक – १६ : प्रकल्प (लघुप्रबंध) यान्वये.

कु.गोंधळी राधिका रविंद्र रविता,परीक्षा आसन क्रमांक-1565023; या परीक्षार्थीने 'व्यंकटेश माडगूळकरांच्या 'बनगरवाडी' कादंबरीतील प्रादेशिकता-एक चिकित्सक अभ्यास' या शीर्षकाचा, महाविद्यालयीन स्तरावरील प्रकल्प (लघुप्रबंध) सादर केला असून सदर प्रकल्प (लघुप्रबंध) यापूर्वी अन्य कोणत्याही परीक्षेकरिता सादर करण्यात आलेला नाही.

याद्वारे हे प्रमाणित करण्यात येते की,सदर परीक्षार्थीने सत्र क्र. १६ प्रकल्प (लघुप्रबंध) या संबंधीच्या निर्धारित सर्व बाबींची पूर्तता केली आहे.

दिनांक :- 10/०६/२०२१

J. S. M. ALIBAG COLLEGE

PRINCIPAL

Dr. Anil K. Patil

Principal

J. B. Sawant Science and

College, Alibag-402 201, Dist. Raigad

विभागप्रमुख/मार्गदर्शक/परीक्षक | प्राचार्य

प्रतिज्ञापत्र

मी कु.<u>गोंधळी राधिका रविंद्र रविता</u>,परीक्षा आसन क्रमांक - 1565023 ; प्रतिज्ञापूर्वक असे प्रमाणित करते की, मुंबई विद्यापीठाने मराठी (प्रमुख) विषयाच्या पदव्युत्तर शिक्षणाकरिता, शैक्षणिक वर्ष <u>२०२०-२१</u> साठी निर्धारित केलेल्या अभ्यासक्रमानुसार, अभ्यासपत्रिका क्रमांक - १६ : प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) करिता **“व्यंकटेश माडगूळकरांच्या ‘बनगरवाडी’ कादंबरीतील प्रादेशिकता-एक चिकित्सक अभ्यास’** या शीर्षकाचा प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) <u>प्रा.डॉ.नीळकंठ निवृत्तीनाथ शेरे</u> यांच्या मार्गदर्शनांतर्गत सादर केला आहे.

RPondhali

परिक्षार्थी

- दिनांक :- 10 जून;२०२१.
- स्थळ :- जे.एस.एम.कॉलेज,अलिबाग-रायगड

मार्गदर्शकाचे प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की,

कु. गोंधळी राधिका रविंद्र रविता,परीक्षा आसन क्रमांक - 1565023 ; या परीक्षार्थीने मुंबई विद्यापीठाने मराठी (प्रमुख) विषयाच्या पदव्युत्तर शिक्षणाकरिता, शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी निर्धारीत अभ्यासक्रमानुसार, अभ्यासपत्रिका क्रमांक – १६ : प्रकल्पलेखन (लघुप्रबंधिका) करिता 'व्यंकटेश माडगूळकरांच्या 'बनगरवाडी' कादंबरीतील प्रादेशिकता-एक चिकित्सक अभ्यास' या शीर्षकाचा प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) माझ्या मार्गदर्शनांतर्गत पूर्ण केला आहे.

सदर प्रकल्पातील संशोधन महाविद्यालयीन स्तरानुरुप स्वतंत्र,अचौर्य असून आवश्यक तेथे संदर्भनिर्देश केलेले आहेत. सदर प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) यापूर्वी अन्य कोणत्याही परीक्षेकरिता / अभ्यासक्रमाकरिता अन्य कोणत्याही विद्यापीठात सादर करण्यात आलेला नाही.संशोधनाच्या निकषानुसार तथा मुंबई विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या नियमानुसार सदर परीक्षार्थीने अभ्यासपत्रिका क्र. – १६: प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) या संबंधीच्या आवश्यक सर्व बाबींची पूर्तता केली आहे.

यानुसार हे प्रमाणित करण्यात येते की, अभ्यासपत्रिका क्र. – १६ प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) यासाठी सादर केलेल्या शोधप्रकल्पास १०० गुणांपैकी ____________ गुण प्राप्त झाल्याने सदर परीक्षार्थी संबंधित अभ्यासपत्रिकेत उत्तीर्ण/अनुत्तीर्ण झाला आहे.

मार्गदर्शक

- दिनांक :- 10 जून २०२१
- स्थळ :- अलिबाग

प्रा.डॉ.नीळकंठ निवृत्तीनाथ शेरे

-: परिक्षार्थींची महाविद्यालयीन माहिती :-

-: परिक्षार्थीची महाविद्यालयीन माहिती :-

जनता शिक्षण मंडळाचे

श्रीमती इंदिराबाई जी. कुलकर्णी-कला, जे.बी.सावंत-विज्ञान व
सौ.जानकीबाई धोंडो कुंटे-वाणिज्य महाविद्यालय – अलिबाग,रायगड

परीक्षार्थीची महाविद्यालयीन माहिती

पदव्युत्तर शिक्षणाकरिता, शैक्षणिक वर्ष २०२०-२१ साठी निर्धारित अभ्यासक्रमानुसार,

'बनगरवाडी' कादंबरीतील प्रादेशिकता-एक चिकित्सक अभ्यास'

या शीर्षकाचा प्रकल्प (लघुप्रबंधिका) महाविद्यालयाच्या;

- नाव :-कु. गोंधळी राधिका रविंद्र रविता
- पटक्रमांक :- ई.पी.ए.०२
- वर्ग(सत्र) :- पदव्युत्तर (मराठी) भाग – ०२ (चौथे),

या विद्यार्थ्याकडून मुंबई विद्यापीठाकरिता महाविद्यालयाकडे सादर करण्यात आला आहे.

PRINCIPAL
Dr. Anil K. Patil
Principal
J. B. Sawant Science and Sau. Janakibai Dhondo Kunte Commerce College, Alibag-402 201. Dist. Raigad

J. S. M. ALIBAG COLLEGE

संशोधन मार्गदर्शक
तथा विभागप्रमुख
(प्रा.डॉ.नीळकंठ नि. शेरे)

प्राचार्य
(प्रा.डॉ.अनिल पाटील)